

FTAXP 06.73.15

<https://doi.org/10.32523/2789-4320-2024-2-267-279>

Жасыл экономиканы ынталандыру үшін мемлекеттік қаржылық реттеудің инновациялық құралдарын пайдаланудың әлемдік тәжірибесі

М.А. Айтказина¹, Н.А. Акишева², А.Д. Каршалова³

¹Алматы технологиялық университеті, Алматы, Қазақстан

²AARON TAX AND ADVISORY LLC, Алматы, Қазақстан

³Қазақстан-Британ техникалық университеті, Алматы, Қазақстан

(E-mail: ¹madina.aitkazina73@mail.com, ²Nurcamila@gmail.com, ³ad.karshalova@mail.ru)

Аңдатпа. Нақты осы бүгінгі күнгі шындықта экономикалық өсу мен қоршаған орта мәселелері өзара байланысты және барған сайын өзекті бола түсуде. Біз білетіндей, «экономиканың ресурсты қажет ететін моделі» барлығында өте шектеулі бағыттарды қоса алғанда, сондай-ақ, табиғи ресурстарды пайдалану тиімділігіне қатысты мәселелер бар. Бұл экологиялық тәуекелдер және бұл елдің бәсекеге қабілеттілігіне тікелей қауіп. Тұрақты дамудың стратегиялық векторы «жасыл» экономика моделіне бағытталған. Қазақстанда бір модельден екіншісіне трансформациясы елеулі инвестицияларды талап етеді. Алайда, мұндай трансформацияны жүзеге асырудағы қиындықтар тиісті институттардың қажеттілігімен, мемлекеттік және нарықтық қолдау тетіктерін іске асырумен байланысты. Осыған байланысты, шетелдік тәжірибелерді қарастыру және оны біздің жағдайымызға бейімдеу экологиялық инвестициялау құралдарының дамуына нақты серпін береді.

Зерттеудің мақсаты – дамыған елдердегі, атап айтқанда АҚШ, ЕО, Қытайдағы «жасыл» жобаларды қаржыландыруды қолдау тетіктерінің тиімділігін бағалау.

Жүргізілген жұмыстың қорытындысы бойынша «жасыл» жобаларды қаржыландыруға жәрдемдесудің халықаралық практикасы құрылымдалды және еліміздің дамуы үшін ерекше маңызы бар осындай серпінді жобаларға жеке капиталды барынша көп шоғырландыру үшін қолданылатын тетіктердің тиімділігін бағалау жүргізілді.

Түйін сөздер: қаржыландыру, «жасыл» инвестициялау, жауапты инвестициялау, орнықты даму, «жасыл» экономика, орнықты экономикалық өсу, ресурс тиімділігі.

Кіріспе

Әлемдік масштабтағы қазіргі экономикалық өсу аясында экологиялық мәселелерге қатысты қолда бар үрдіс - бұл экожүйелердің, табиғи байлықтың жойылуы [1]. Осыған байланысты, дүниежүзінің барлық елдері үшін экологиялық қағидаттарға сай, «таза» экономикаға көшу мәселесі күн тәртібінде тұр. Көптеген дамыған елдер қазірдің өзінде қоршаған ортаға ұқыпты қарауға, жаңартылатын энергия көздерін пайдалануға және заңнамалық актілерге өзгерістер мен толықтырулар енгізуге бағытталған экологиялық саясат жүргізуде.

Атап айтқанда, Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымына мүше елдерде мақсатты экологиялық салықтар кеңінен қолданылады, оларды енгізу теориялық тұрғыдан қоршаған ортаны қорғау қызметтеріне ақы төлеу принципімен негізделген [2].

ЮНЕП «жасыл экономикаға қарай: тұрақтылық пен кедейлікті жою жолдары» зерттеуінде «жасыл» экономиканы «жасыл» өсуге бағытталған «экологиялық тәуекелдер мен экологиялық тапшылықтарды айтарлықтай азайта отырып, адамдардың әл-ауқаты мен әлеуметтік теңдікті жақсартуға» әкелетін экономика ретінде анықтайды [3]. Ең бастысы, бұл жұмыста тұрақты әлеуметтік-экономикалық дамудың пайдасы жазылған.

Неліктен елдер осы уақытқа дейін «жасыл» экономикаға көшпеді деген сұрақ туындайды. Зерттеушілер экологиялық нарықтың дамымағандығын [4], инвесторлардың толық сенімінің жоқтығын [5], «жасыл» өсуді өлшеуді түсінбейтіндігін [6], банк секторының сенімсіздігін («лас» таңдау) [7] көрсетеді. Осылайша, экологиялық жобалардың барлық осы компоненттері мен қымбаттығы дамудағы кедергі деп анықталған.

Алайда бірқатар дамыған елдер (АҚШ, ЕО, Оңтүстік Корея, Қытай, Канада, Ұлыбритания, Германия) «жасыл» экономикаға көшуде және «жасыл» қаржыландыруды тартуда белгілі бір жетістіктерге жетті. Сондықтан «жасыл» жобаларға қаржыландыру ағындарын ұлғайту үшін қолданылатын мемлекеттік қолдаудың әртүрлі нысандары мен нарықтық құралдар саласындағы елдердің тәжірибесін зерделеу, сондай-ақ мемлекеттің осы салаға араласуының қажеттілігі мен нәтижелілігін бағалау өзекті болады.

Зерттеу әдістері

Мақалада салыстырмалы талдау, регрессиялық талдау қолданылды.

Салыстырмалы талдау әртүрлі елдердің жасыл экономиканы ынталандыруға бағытталған мемлекеттік қаржылық реттеудің инновациялық құралдарын пайдалану тәжірибесін жүйелеу үшін қолданылады. Осы әдіс аясында:

– АҚШ, ЕО және Қытайда қолданылатын «жасыл» жобаларды қолдаудың әртүрлі тетіктері зерттеліп, салыстырылады.

– Осы тетіктерді қолдану шарттары мен нәтижелері, олардың жеке капиталды тартуға және «жасыл» бастамаларды іске асыруға әсері талданады.

– Жасыл жобаларды қаржыландыруға түрлі елдердің көзқарастарында ортақ белгілер мен бірегей ерекшеліктер айқындалады.

Регрессиялық талдау «жасыл» жобаларды қаржыландыруды қолдау тетіктерінің тиімділігіне әртүрлі факторлардың әсерін сандық бағалау үшін қолданылады. Осы әдіс аясында:

– «Жасыл» жобаларға тартылған жеке капитал көлемі мен мемлекеттік субсидияларды, салықтық жеңілдіктерді, реттеуші шараларды және қолдаудың өзге де құралдарын қамтитын тәуелсіз айнымалылар жиынтығы арасындағы тәуелділікті түсіндіретін модельдер қалыптастырылады.

– Регрессиялық модельдердің параметрлерін бағалау жүргізіледі, бұл жасыл экономикаға жеке инвестицияларды тартудың табыстылығына әсер ететін аса маңызды факторларды анықтауға мүмкіндік береді.

– Мемлекеттік қаржылық реттеудің әртүрлі құралдарының тиімділігін анықтау үшін регрессиялық талдау нәтижелері талданады.

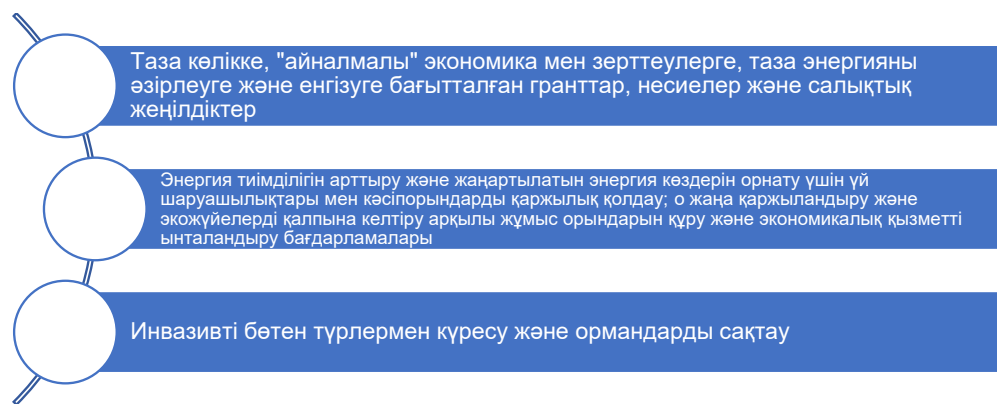
Мақалада «жасыл» жобаларды қаржыландыруды қолдау жолдары бойынша халықаралық тәжірибе қарастырылып, сараптама жүргізілді.

Халықаралық тәжірибені билік органдары Қазақстандағы жеке сектордан «жасыл» инвестициялар көлемін ұлғайту үшін пайдалана алады, ал келтірілген модель осы саладағы бюджет шығыстарының тиімділігін бағалауға көмектеседі.

Талқылау және нәтижелер

ЭЫДҰ-ға мүше елдердің және осы елдер ұйымының негізгі әріптес елдерінің үкіметтері «жасыл» экономиканы дамытуды ынталандырудың жүздеген арнайы шараларын әзірлеп, іске асыруда. Сонымен қатар, бүгінгі жағдайда пандемиядан туындаған әлемдік экономиканың құлдырауына жауап ретінде «жасыл» қалпына келтіру контекстінде «жасыл» экономиканы дамыту жөніндегі жаһандық, өңірлік және ұлттық бастамаларды бағалау орынды.

Осылайша АҚШ үкіметі өзінің бағдарламалары немесе қалпына келтіру стратегиясы шеңберінде жасыл экономикаға көшуді қолдауға бағытталған шараларды қамтыды (1-сурет).

Сурет 1. Неғұрлым жасыл экономикаға көшуді қолдау жөніндегі шаралар

«Жасыл» облигациялар шығару көлемі бойынша АҚШ-тың әлемдік көшбасшылығына қарамастан, ел ішінде олар облигациялық қарыздар шығарылымдарының жалпы көлемінің 0,1% аспайды, бұл үрдіс бірнеше жыл бойы жалғасып келеді [8].

Сонымен бірге, тарихи тұрғыдан алғанда, АҚШ атмосфераға көмірқышқыл газының шығарындылары бойынша әлемдік көшбасшы болып табылады, Қытайдан кейінгі екінші үлкен экологиялық із қалдырады, жалпы алғанда, қоршаған ортаның жай-күйіне тек өз аумағында ғана емес, бүкіл әлемде өте күшті теріс әсер етеді. Мұндай елге «жасыл» қаржыландырудың, экологиялық жауапты бизнестің даму қарқындылығы бойынша көшбасшылық позициялар тән болуы керек деп болжау қисынды, бірақ іс жүзінде жағдай дәл солай болмауы керек [9].

Бұл жағдайдың негізгі себептері:

- * «жасыл» облигацияларды орналастыруда жүйеліліктің болмауы;
- * «жасыл» облигациялар үшін мемлекеттік стандарттардың болмауы;
- * басқарушы компаниялар мен инвесторлардың «жасыл» борыштық қағаздарға қатысты хабардарлығы мен сенімінің төмен деңгейі;
- * дәстүрлі қаржы құралдарымен салыстырғанда рентабельділікке қатысты бәсекелестік артықшылықтардың болмауы.

АҚШ-тың «жасыл» қаржы нарығында мемлекет пен қоғам үшін экологиялық проблемалардың маңыздылығы туралы әлі күнге дейін бірыңғай түсінік жоқ.

Мысалы, Америка Құрама Штаттарының бұрынғы президенті Барак Обама 2015 жылы жаһандық климаттың өзгеру қарқынын төмендетуге бағытталған Париж келісіміне кірді, бірақ 2017 жылдың өзінде келесі Америка президенті Дональд Трамп бұл келісімнен шығатынын жариялады, ал 2021 жылдың қаңтарында Ақ үйдің кезекті басшысы Джозеф Байден АҚШ-тың Париж климат бойынша келісім міндеттемелеріне қайта оралғанын тағы да мәлімдеді.

Сонымен қатар, әлемдегі ең ірі АҚШ Қаржы нарығы «жасыл» қаржыландырудың салыстырмалы түрде жаңа бағытында белсенді дамып келеді. Ірі халықаралық компаниялар «жасыл» облигацияларды шығаруға қызығушылық таныта бастады. Alphabet холдингі – Google иесі – 2020 жылы 5,75 млрд. АҚШ долларлық «жасыл» облигациялар шығарды. Apple компаниясы 2021 жылдың наурыз айында 4,7 млрд. АҚШ доллары, Amazon компаниясы 2021 жылы 1 млрд. АҚШ доллар тартуға бағытталған алғашқы тұрақты даму облигацияларын шығарды. АҚШ жаңартылатын энергия көздеріне, таза көлікке, экологиялық таза ғимараттарға және қол жетімді тұрғын үйлерге инвестиция салуға арналған.

Бірақ сонымен бірге корпоративтік «жасыл» қарызды дамытудың негізгі рөлі Америка Құрама Штаттарының ішкі компанияларына тиесілі: Климаттық облигациялар бастамасының (Climate Bonds Initiative, CBI) мәліметтері бойынша, 2020 жылы «жасыл» қарыздың ең ірі эмитенті Fannie Mae болды. АҚШ-тың «жасыл» ипотекамен қамтамасыз етілген борыштық бағалы қағаздары, яғни «жасыл» сәйкестік сертификаты бар жаңадан салынған көп пәтерлі үйлерге берілген ипотекалық несиелерді қаржыландыру үшін пайдаланылады. Жасыл облигациялардың басқа ірі эмитенттері – Нью-Йорк пен Лос-Анджелестегі Metropolitan Transportation Authority сияқты қалалық көлік операторлары.

АҚШ-та мемлекеттің «жасыл» қаржыны дамытудағы рөлі өте аз. Федералдық деңгейдегі кез-келген реттеуші заңдар әлі жоқ, негізінен «жасыл» қаржы нарығын реттеудің мемлекеттік саясаты нақты бір аймақтың белгілі бір даму бағдарламаларына қосады.

Әрбір мемлекет «жасыл» облигациялар бойынша даму жолын таңдауға өз еркі мен оған құқығы бар. Яғни, қатаң регламенттер жоқ. Сондай-ақ, қазіргі уақытқа дейін осы облигацияларды бөліп қарастыру критерийлері әзірленбеген, оларды бағалауды тәуелсіз халықаралық сарапшылар жүргізеді [10].

АҚШ-та жүргізіліп жатқан экологиялық саясатқа қатысты қайшылықтар әлі де бар, бірақ халықаралық деңгейде қаржы жүйесін «көгалдандыруға» арналған жалпы әлемдік тенденция белгіленді, ол белсенді дамып келеді және планетаның ең ірі экономикасы болып жатқан өзгерістерден тыс қалмайды. Қаржы нарығы, оның ішінде АҚШ-тың «жасыл» облигациялар нарығы, инвесторлардың қайсысына болса да перспективалы болып көрінеді. Әзірге АҚШ-тағы «жасыл» облигациялар қалыптасу сатысында тұр және мемлекет экономикасының дамуында шешуші рөл атқармайды [11].

«Төмен көміртекті жасыл өсу» концепциясын қабылдаған мемлекеттердің алғашқысы Оңтүстік Корея болып табылады. Корея 2008 жылдан бастап барлық халықаралық деңгейлерде бұл ұстанымын түрлі іс-шаралардың күн тәртіптеріне еңгізіп, дамушы елдердің стратегияларына алға тартады. Бұл мемлекет осындай «таза» инвестицияларды үш бағытта қарастырады, яғни, олар қоршаған ортаны қорғау және тиімді энергияны тұтыну, «жасыл» компаниялар үшін қорларды дамыту, бұндай компанияларға экспорттық кредит беру.

Шығыс Азияда бұл мемлекеттің шығарындылары сауда жүйесінде алғашқы болып табылады. Төрт жыл бұрын Корея үкіметі 2050 жылға қарай нөлдік көміртегі шығарындылар стратегиялық мақсатын жариялады.

Оңтүстік Кореядағы эко-инвестициялаудың негізгі іс-шаралары мен бағдарламалары 1-кестеде келтірілген.

Кесте 1. Оңтүстік Кореядағы эко-инвестициялаудың негізгі іс-шаралары мен бағдарламалары

Эко-инвестициялауды мемлекеттік қолдау шаралары	Мақсаты	Бағыттар	Пішіндер	Қаржы құралдары
Төмен көміртекті «жасыл» қор (Low Carbon Green Fund)	Ғылыми-зерттеу жобаларын қолдау	Жаңартылған энергетика және энергия тиімді жабдықтарды сатып алуда қаржылық көмек көрсету	Субсидиялар	Көміртегі шығарындыларын төмендету бойынша аса маңызды жобаларды қаржыландыру
KEMCO әзірлеген ESCO (Energy Service Company) мемлекеттік механизмі	Энергия тиімділігін ынталандыру	Энергия үнемдеу технологияларын пайдаланатын компанияларды техникалық және қаржылық қолдау	Электр энергиясын тұтынушы мен ESCO арасындағы инвестициялық келісім (энергия үнемдеу әлеуетін бағалау нәтижелері бойынша)	ESCO жобаларына қатысатын компаниялар үшін салықтық несиелер және төмен пайыздық несиелер

«Жасыл» қаржыландыру	«Жасыл» өсу стратегиясын дамытуды қолдау		Банктік несиелер және несиелік кепілдіктер	Тікелей несиелеу, қайта несиелеу, «жасыл» депозиттік схема
----------------------	--	--	--	--

Жыл сайын ЖІӨ-нің шамамен 2% мөлшерінде мемлекеттік қаражаттан бұл бағытты дамыту үшін қаржы бөлінеді.

Жоғарыда айтылғанды ескере, Оңтүстік Кореяның ерекшелігі –шығарындылар саудасының ұлттық жүйесін, осы жүйенің шеңберінде қарастырылатын маңызды міндеттердің бірі түрлі меншік иелері кәсіпорындардың «жасыл» жобаларды іске асыру болып табылады.

Мемлекет бұндай жобаларға мемлекеттік қарыздардың береді, сондай-ақ осы қарыздар бойынша мемлекеттік кепілдік беру жүйелері арқылы жеке секторды экоинвестициялауға тартуға ұмтылады.

Қытайдың «жасыл» экономикалық даму моделінің негізі экономикалық өсу мен қоршаған ортаның ластану деңгейінің жоғарылауы арасындағы байланысты жою болып табылады. Ол мемлекеттің жүйесі мемлекеттік басқару жүйесі тәрізді жоғарыдан төменге қарай іске асырылып, жұмыс істейді. Бұл үкіметтік шешімдерге негізделген. Әрине, батыс елдерінің қаржы жүйесімен түбегейлі қарама-қарыс. Қытайдың Орталық Банкі бұл даму моделінде белсенді қатысады, «жасыл қаржылық стандарттау» қағидаттарын орнатты, «жасыл» кредиттік рейтингтерді және «жасыл» қаржы өнімдерін әзірледі. Бұл жобалар қатаң бақылауда және үкімет үлкен назар аударады. Қолдаудың түрлі құралдары қолданылады (2-сурет).

Сурет 2. Қытайдағы экологиялық инвестициялық жобаларды қолдау құралдары

Қытайдың даму банкі даму институттардың бірі ретінде бұл механизмнің белсенді қатысушысы. Жасыл құралдарды тексеру, тиімділігін бағалау құралдары нормативтік

деңгейде енгізілді. Мониторингті Қытай Ұлттық Банкі жүргізеді. Қытай 2017 жылы Парижде «Бір планета» форумында құрылған қаржы жүйесін жасылдандыру жөніндегі орталық банктер мен қадағалау органдары желісінің (NGFS) негізін қалаушылардың бірі болды. Қытайдың экономиканың бірқатар стратегиялық маңызды «жасыл» секторларында, әсіресе жаңартылатын энергетикада қол жеткізген елеулі нәтижелері ҚХР үкіметінің іс-қимылдарының тиімділігін айғақтайды.

Шет елдердің қарастырылған тәжірибесі көрсеткендей, «жасыл» жобалар үлкен үлкен тәуекелдерге ие, олар нарықтық жобалардан ерекше, оларды тек мемлекеттік қолдау шаралары арқылы ынталандыруға болады. Міндетті түрде заңнамалық негіз қалыптастыру қажет. Регрессиялық сараптаманы келесі формула бойынша қарастырайық.

$$y_t = a + \beta_1(L^i)x_{1,t} + \beta_2(L^j)x_{2,t} + \beta_3(L^P)x_{3,t} + \varepsilon_t$$

Тәуелді ут айнымалысы – бұл t жылындағы бизнестің «жасыл» инвестицияларының көлемі. Бұл жұмыстағы тәуелсіз айнымалылар «жасыл» қаржыландыруды мемлекеттік қолдау шараларымен ұсынылған: $x_{1,t}$ – қоршаған ортаны қорғауға арналған мемлекеттік шығыстар; $x_{2,t}$ – экологиялық саясаттың қаттылық индексі (t жылы жүргізілетін экологиялық саясат). ε_t -кездейсоқ қате. Сондай-ақ, жұмысқа әлемдік нақты ЖІӨ ($x_{3,t}$) ұсынған сыртқы шок кіреді, өйткені экономикалық дағдарыстың «жасыл» инвестицияларға әсері байқалады. Бұл ретте жұмыс авторы «жасыл» қаржыландыруды мемлекеттік қолдау шаралары мен олардың инвестицияларға әсері арасында бір жылда L (i, j, P ≤ 1) уақыт артта қалуының болуын болжайды, яғни саясаттың кешігу мүмкіндігі ескеріледі. Модель параметрлерін бағалау ең кіші квадраттар әдісімен жүзеге асырылады. Айтарлықтай бір сатылы автокорреляция анықталмады (Ресейден басқа); Бройш-Паган – Годфри гетероскедастикалық сынағы 5% маңыздылық деңгейінде модельдердің кездейсоқ қателіктерінің дисперсиясының тұрақтылығын көрсетті.

2-кестеде регрессиялық талдау нәтижелері келтірілген, олар өзге де тең жағдайларда бизнестің «жасыл» инвестицияларын тартуда мемлекеттік қолдау шараларының тиімділігін көрсетеді.

Кесте 2. Регрессиялық талдау нәтижелері

Регрессия параметрлері	Ұлыбритания		АҚШ		Оңтүстік Корея	
	β_i	t-test	β_i	t-test	β_i	t-test
Intercept	-0,143	-1,306	0,090	1,392	-0,040	-0,881
$x_{1,t}$			4,125***	2,205	0,924****	3,409
$x_{2,t}$			-0,517**	-1,948		
$x_{1,t}^{**} x_{2,t-1}$	5,282**	2,387				
$x_{3,t}$					4,885**	2,065
u_{t-1}					-0,465	-1,527

F-test (p-value)	5,697 (0,034)	3,686 (0,050)	11,623 (0,004)
R ² adj	0,27	0,24	0,41
DW (d _u)	2,050 (1,350)	2,007 (1,535)	1,714 (1,371)

Алынған нәтижелер негізінде «жасыл» жобаларға қаржыландыруды мемлекеттік қолдау шаралары (мемлекеттің қоршаған ортаны қорғауға арналған мемлекеттік шығыстары және мемлекеттің экологиялық саясаты) Ұлыбританиядағы, АҚШ-тағы және Оңтүстік Кореядағы бизнестің «жасыл» инвестицияларының көлеміне оң әсер етеді деген қорытынды жасауға болады. АҚШ-та бизнестің «жасыл» инвестицияларына қоршаған ортаны қорғауға мемлекеттік шығындар мен жүргізіліп жатқан экологиялық саясат әсер етеді. Мемлекет шығыстарының 1% - ға өсуі «жасыл» инвестициялардың 4,125% - ға өсуіне алып келеді, бірақ экологиялық саясаттың қатаңдық индексінің ұлғаюы жылына орта есеппен 51,7% - ға төмендейді.

Оңтүстік Кореяда қоршаған ортаны қорғау мемлекетінің әрбір қосымша 1% қаржыландыруы бизнестің «жасыл» инвестицияларының жыл ішінде орта есеппен 0,92% - ға ұлғаюына әкеледі.

Қорытынды

Осылайша, «жасыл» экономикаға көшу және көміртегі шығарындыларын азайту үшін мемлекеттік және жеке инвестициялардың едәуір көлемі қажет, бұл барлық мүмкін қаржыландыру көздерін жұмылдыруға әкеледі.

Эко-инвестициялау тәуекелдерін азайтудың, «жасыл» жобаларды инвестициялық қолдауды ынталандырудың әлемдік тәжірибесі жеке инвесторларды қолдаудың әртүрлі құралдарын қолдануға негізделген (2-сурет).

Сурет 3. Жасыл жобаларды қаржыландыруға арналған жеке инвесторларды қолдау құралдары мен деңгейлері

Шетелдік тәжірибені зерделеу елдердің орнықты даму жолындағы қозғалысы мемлекеттен де, бизнестен де жауапты саясат жүргізуді талап ететінін көрсетеді. Дәл осы елдің үкіметі ұлттық даму стратегиясын, тиісті бағдарламалар мен жоспарларды әзірлейді, оларды іске асыру арқылы экономиканың «жасыл» секторларын дамытуды ынталандыру және «жасылға» жатпайтын секторлардағы қызметті ынталандыру жүзеге асырылады.

«Жасыл» экономикаға көшуді қаржыландырудың негізгі көзі бюджеттік ресурстар емес, бизнес ресурстары болуы тиіс деп болжанғандықтан, мемлекеттік реттеу құралдарының көмегімен бизнеске «жасыл» технологияларды енгізу, қолайлы жағдайлар жасалу қажет.

Қалыптасқан даму инерциясын және өндіріс тұрақсыз деп танылатын дәстүрлі секторлар тарапынан қарсылықты еңсеру үшін үкімет ұлттық қаржы жүйесін реформалауға мүмкіндік беретін саясатты әзірлеуге («жасыл» инвестицияларды қаржыландырудың нарықтық ресурстарымен, құралдарымен және технологияларымен қамтамасыз етуге) тиіс. Мемлекеттік қолдау жеке капиталдың тұрақсыз өндірістерден «жасылға» ауысуын ынталандыру.

Шет елдер үкіметтерінің «жасыл» инвестицияларды ынталандыру жөніндегі күш-жігерінің тиімділігін бағалау сонымен қатар коммерциялық кәсіпорындарды экономиканың «жасыл» секторларына және жобаларға тартудың басты себебі мемлекеттің тиісті шығыстары болып табылатынын көрсетеді. Елдер жүргізіп отырған экологиялық саясат жеке «жасыл» инвестицияларға да оң әсер етеді. Сонымен қатар, бірқатар елдерде экологиялық саясаттың қаттылығы жеке инвестициялар үшін антистимул бола бастайды.

Зерттеу нәтижелері бізге «жасыл» жобаларды қаржыландыруды мемлекеттік қолдау тетігінің маңыздылығы туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді. Қазақстанда «жасыл» жобаларды қаржыландыруды ұлғайту үшін «жасыл» капиталды тарту, жинақтау және пайдалану саласында бизнес пен үй шаруашылықтары үшін нақты және түсінікті мемлекеттік қолдау жүйесін құру қажет.

Мақала AP23485673 «Жасыл экономиканы ынталандыру үшін мемлекеттік қаржылық реттеу құралдарын әзірлеуге және пайдалануға инновациялық тәсілдер» жобасы шеңберінде дайындалған.

Әдебиеттер тізімі

1. Сухарев О. С. Финансовая политика и новый режим экономического роста // Научно-исследовательский финансовый институт. Финансовый журнал. – 2013. – № 2 (16). – С. 27–34
2. Богачева О.В., Бычков Д.Г. Целевые поступления бюджета в хозяйственной деятельности государства: зарубежная практика // Научно-исследовательский финансовый институт. Финансовый журнал. – 2015. – № 1 (23). – С. 29–40
3. UNEP. Towards a green economy: Pathways to sustainable development and poverty eradication // A synthesis for policy makers. Available at: <http://www.ipu.org/splz-e/rio+20/rpt-unep.pdf> (accessed: 29.11.2023)
4. Wright E.O., Rogers J. Chapter 5: The Environment // American Society: How It Really Works. Available at: [https://www.ssc.wisc.edu/~wright/ContemporaryAmericanSociety/Chapter %20 %20 -- %20The %20Environment %20-- %20Norton %20August.pdf](https://www.ssc.wisc.edu/~wright/ContemporaryAmericanSociety/Chapter%20%20--%20The%20Environment%20--%20Norton%20August.pdf) (accessed: 18.12.2023)

5. Holt R. F. The relevance of Post-Keynesian economics to sustainable development // Environment and Employment: A Reconciliation. Abingdon and New York: Routledge. – 2009. – P. 146–159
6. Reilly J. M. Green growth and the efficient use of natural resources // Joint Program on the Science and Policy of Global Change. Report No. 221, 29 p.
7. Perry N. Environmental Policy // The Elgar companion to post Keynesian economics / ed. J. E. King. – 2012. – P. 176–179
8. Banga J. The green bond market: a potential source of climate finance for developing countries // Journal of Sustainable Finance and Investment. – 2019. – Vol. 9. Issue 1. – Pp. 17–32. <http://dx.doi.org/10.1080/20430795.2018.1498617>
9. Steffen W., Rockström J., Richardson K., Lenton T.M., Folke C., Liverman D., Summerhayes C.P. Trajectories of the Earth System in the Anthropocene // Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America. – 2018. – Vol. 115. Issue 33. – Pp. 8252–8259. <https://doi.org/10.1073/pnas.1810141115>
10. Тутеева В.М. Рынок «зеленых» облигаций: зарубежный и российский опыт // Экономика: вчера, сегодня, завтра. – 2020. – Т.10, № 2-1. – С. 274–280
11. Киселева Е.Г. «Зеленые облигации»: тенденции на мировом рынке и в России // Мировая экономика и международные отношения. – 2021. – № 2. – С. 62–70. <https://doi.org/10.20542/0131-2227-2021-65-2-62-70>

M.A. Aitkazina¹, N.T. Akisheva², A.D. Karshalova³

¹*Almaty Technological University, Almaty, Kazakhstan*

²*AARON TAX AND ADVISORY LLC, Almaty, Kazakhstan*

³*Kazakh-British Technical University, Almaty, Kazakhstan*

The world practice of using innovative instruments of state financial regulation to stimulate the green economy

Abstract. In the current reality, the issues of economic growth and the environment are cross-cutting and are becoming more and more relevant. As we know, the «resource-intensive economic model» is very limited in all directions, there are questions about the efficiency of using natural resources, these are definitely environmental risks, and this is a direct threat to the country's competitiveness. The strategic vector of sustainable development is aimed at the «green» economy model. In Kazakhstan, the transformation from one model to another requires significant investments. However, the difficulties of implementing such a transformation are related to the need for appropriate institutions and the implementation of both state and market support mechanisms. In this regard, consideration of foreign practices and its adaptation to our conditions will give a real impetus to the development of environmental investment tools.

The purpose of the study is to assess the effectiveness of mechanisms to support financing of «green» projects in developed countries, in particular the USA, the EU, and China.

As a result of the work carried out, the international practice of facilitating the financing of "green" projects was structured and an assessment of the effectiveness of the mechanisms used to maximize

the concentration of private capital on such breakthrough projects of particular importance for the development of the country was carried out.

Keywords: financing, «green» investment, responsible investment, sustainable development, «green» economy, sustainable economic growth, resource efficiency.

М.А. Айтказина¹, Н.Т. Акишева², А.Д. Каршалова³

¹*Алматинский технологический университет, Алматы, Казахстан*

²*AARON TAX AND ADVISORY LLC, Алматы, Казахстан*

³*Казахстанско-Британский технический университет, Алматы, Казахстан*

Мировая практика использования инновационных инструментов государственного финансового регулирования для стимулирования зеленой экономики

Аннотация. В настоящих реалиях вопросы экономического роста и окружающей среды являются перекрестными и становятся все более актуальными. Как мы знаем «ресурсоемкая модель экономики» очень ограничена во всех направлениях, есть вопросы к эффективности использования природных ресурсов, однозначно это экологические риски, и это прямая угроза конкурентоспособности страны. Стратегический вектор устойчивого развития направлен на модель «зеленой» экономики. В Казахстане трансформация от одной модели к другой требует значительных инвестиций. Однако трудности реализации такой трансформации связаны с потребностью в соответствующих институтах и реализацией как государственных, так и рыночных механизмов поддержки. В связи с чем, рассмотрение зарубежных практик и его адаптация к нашим условиям даст реальный импульс развития инструментария экологического инвестирования.

Цель исследования – оценка эффективности механизмов поддержки финансирования «зеленых» проектов в развитых странах, в частности США, ЕС, Китае.

По итогам проведенной работы структурирована международная практика содействия финансированию «зеленых» проектов и произведена оценка эффективности применяемых механизмов для того, что сфокусировать как можно больше частного капитала в такие прорывные проекты, которые имеют особую значимость для развития нашей страны.

Ключевые слова: финансирование, «зеленое» инвестирование, ответственное инвестирование, устойчивое развитие, «зеленая» экономика, устойчивый экономический рост, ресурсоэффективность.

References

1. Sukharev O. S. Finansovaya politika i novyj rezhim ekonomicheskogo rosta [Financial policy and new regime of economic growth], Nauchno-issledovatel'skii finansovyi institut. Finansovyi zhurnal, 2(16), 27–34 (2013). [in Russian]

2. Bogacheva O. V., Bychkov D. G. *Celevye postupleniya byudzheta v hozyajstvennoj deyatel'nosti gosudarstva: zarubezhnaya praktika* [Target budget financing in the state economy: foreign practice], Nauchno-issledovatel'skii finansovyi institut. *Finansovyi zhurnal*, 1(23), 29–40 (2015). [in Russian]

3. UNEP. *Towards a green economy: Pathways to sustainable development and poverty eradication // A synthesis for policy makers*. Available at: <http://www.ipu.org/splz-e/rio+20/rpt-unep.pdf> (accessed: 29.11.2023).

4. Wright E. O., Rogers J. Chapter 5: *The Environment // American Society: How It Really Works*. Available at: [https://www.ssc.wisc.edu/~wright/ContemporaryAmericanSociety/Chapter %205 %20 -- %20The %20Environment %20-- %20Norton %20August.pdf](https://www.ssc.wisc.edu/~wright/ContemporaryAmericanSociety/Chapter%205%20--%20The%20Environment%20--%20Norton%20August.pdf) (accessed: 18.12.2023).

5. Holt R. F. *The relevance of Post-Keynesian economics to sustainable development, Environment and Employment: A Reconciliation*. Abingdon and New York: Routledge, 146–159 (2009).

6. Reilly J. M. *Green growth and the efficient use of natural resources, Joint Program on the Science and Policy of Global Change, Report No. 221, 29 p.*

7. Perry N. *Environmental Policy, The Elgar companion to post Keynesian economics*, ed. J. E. King, 176–179 (2012).

8. Banga J. *The green bond market: a potential source of climate finance foe developing countries, Journal of Sustainable Finance and Investment*, 9(1), 17–32 (2019). <http://dx.doi.org/10.1080/20430795.2018.1498617>

9. Steffen W., Rockström J., Richardson K., Lenton T.M., Folke C., Liverman D., Summerhayes C.P. *Trajectories of the Earth System in the Anthropocene, Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 115(33), 8252–8259 (2018). <https://doi.org/10.1073/pnas.1810141115>

10. Tuteeva V.M. *Rynok «zelenyh» obligacij: zarubezhnyj i rossijskij opyt* [«Green» bonds market: foreign and Russian experience], *Ekonomika: vchera, segodnya, zavtra*, 10(2-1), 274–280 (2020). [in Russian]

11. Kiseleva E.G. *«Zelenye obligacii»: tendencii na mirovom rynke i v Rossii* [«Green bonds»: new trends in the global market and opportunities for the Russian economy], *Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya*, 2, 62–70 (2021). <https://doi.org/10.20542/0131-2227-2021-65-2-62-70>. [in Russian]

Information about authors:

Aitkazina M.A. – PhD, Associate Professor, Almaty Technological University, 100 Tole Bi st., Almaty, Kazakhstan.

Akisheva N.T. – AARON TAX AND ADVISORY LLC, 521 Seifullin st., Almaty, Kazakhstan.

Karshalova A.D. – PhD, Associate Professor, Kazakh-British Technical University, 59 Tole Bi st., Almaty, Kazakhstan.

Айтказина М.А. – PhD, қауымдастырылған профессор, Алматы технологиялық университеті, Төле би к., 100, Алматы, Қазақстан.

Акишева Н.Т. – AARON TAX AND ADVISORY LLC, Сейфуллин к., 521, Алматы, Қазақстан.

Каршалова А.Д. – PhD, қауымдастырылған профессор, Қазақстан-Британ техникалық университеті, Төле би к., 59, Алматы, Қазақстан.

Айтказина М.А. – PhD, ассоциированный профессор, Алматинский технологический университет, ул. Толе би, 100, Алматы, Казахстан.

Акишева Н.Т. – AARON TAX AND ADVISORY LLC, ул. Сейфуллина, 521, Алматы, Казахстан.

Каршалова А.Д. – PhD, ассоциированный профессор, Казахстанско-Британский технический университет, ул. Толе би, 59, Алматы, Казахстан.

Copyright: © 2024 by the authors. Submitted for possible open access publication under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution (CC BY NC) license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>).